

irányzat revidiálása óta. Fejtegetéseit a tökéletes tisztánlátás nyugalma jellemzi. Kölcsey politikai és esztétikai fejlődésén vezet végig, hogy megértesse velünk nagyjelentőségű pedagógiai művének, a Parainesis kibontakozásának útját. A maga szilárd világnézeti elveinek és eszményeinek sarkpontjait rakta le Kölcsey a Parainesis-ben. Ez az Intelem tehát a szépet, jót és igazat sóvárgó ifjú lélek örök igényeit elégfíti ki. A szerző tudós készültsége mögött friss írói készség lángja vibrál, s ami minden írói alkotás titka: újszerű problémalátásával mélyen belevési tudatunkba s egy század távlatából is szinte közvetlen élményünkbe teszi a Himnusz szerzőjének vátesz-lényét. Kornis a mai élet adottságaival számol, amikor kiemeli ezt a szellemi vezéregyéniséget az irodalomtörténet múzeumából és belevetíti a mai problémákkal küzdő ifjúság tudatába, a modern kultúrpolitika tüztengerébe, hogy olvassuk és újraéljük. Vizsgálatának mindvégig lényeges eleme marad a pedagógiai célzat és ez avatja könyvét az irodalomtanárok Vade mecum-ává.

Visy József.

Arany Könyvtár 1—6. szám. 1. sz. Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem. (Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta: Dr. Baránszky Jób László.) 117. o.; 2. sz. Gyöngyösi István: *Marssal Társalkodó Murányi Venus.* (Bev. és jegyz. ell.: Dr. Prónai Lajos) 90. o.; 3. sz. *Uaál József; A Peleskei Nótárius.* (Bev. és jegyz. ell.: Dr. Galamb Sándor) 94. o.; 4. sz. *Jósika Miklós: Abafi.* (Bev. és jegyz. ell.: Dr. Szentgyörgyi László) 93. o.; 5. sz. *Fazekas Mihály: Ludas Matyi és Diószegi Sámuel—Fazekas Mihály: Magyar Fűvészkönyv (szemelvények).* (Bev. és jegyz. ell.: Havas István, illetve Dr. Péntes Antal) 96 o.; 6. sz. *Katona József: Bánk bán.* (Bev. és jegyz. ell.: Dr. Várady Zoltán) 143 o. Budapest, 1938. „Pátria“ irod. váll. és nyomdai részvénytársaság.

Az „Arany könyvtár“ a középiskolai tanulóifjúság háziolvasmány szükségletén akar nyilvánvalóan segíteni és így örömmel kell üdvözlölnünk a vállalkozást, hiszen eszményi állapot volna, ha a tanuló — kisdíák korától kezdve — olcsó és jó kiadásban kaphatná kézhez, saját kis könyvtára számára, a magyar irodalom klasszikusait, hogy ezek aztán az életben is „örök útítársai“ maradjanak.

A kérdés most már az, hogy valóban klasszikus alkotások kerültek-e be (és fognak még belekerülni) a sorozatba és hogy az elmaradhatatlan bevezetések valóban az ifjúság felfogó, megértő képességéhez vannak-e szabva. Ha az első szempontból vizsgáljuk a már megjelent műveket, klasszikus alkotásnak csak a „Szigeti Veszedelem“ és „Bánk bán“ számítható, a többi azonban — Jósika „Abafi“-jának, az első érdemleges magyar regénynek kivételével — inkább kurióznak tekinthető, mint tényleges értéknek. Talán nem túlzunk, ha azt mondjuk, hogy a régi író gyakorlatilag annyit ér, amennyit a mai olvasó számára is ér. Világnézetének, életlátásának mélységében és erejében rejlik — minden nyelvi, kor-örténeti jellegzetességen túl — örök aktualitása. Igazi komolyság és problémamegragadás nélkül az író csak reménytelen unalmat és érdektelenséget jelent a tanuló számára is, valódi „kötelező“ olvasmányt, amelyet fogcsikorgatva és csak a tartalmi, eseményes rész összekeresgélése céljából olvasgat. Áll ez itt főleg Gyöngyösire, akivel — különösen a mai óraszám mellett — lehetetlen (de kár is) ilyen részletesen foglalkozni. A tudós bevezetés is elismeri, hogy Gyöngyösi költői hatása nem annyira műveinek belső értékén múlt, mint inkább az élvezni és pihenni akaró XVIII. századi olvasók lelki dekadenciáján. Mit csináljunk tehát Gyöngyösivel, akik nem nevelhetünk kellemesen problémátlan

és ideálisan ifjúságot? Gyöngyösinek a pozitivistá íródalomtörténeti felfogásában olyan nagyra értékelt nyelvi, formai kiválósága a nevelő szemében nem jelent többet, mint hogy Gyöngyösi színes tollú „író-komornyik“, aki a barokkból csak a cikornyát veszi észre, de sejtelve sincs a barokkot mélyebben eldöntő szenvedélyes hitről és belső izzásról. (Zrínyi, Pázmány!) „A peleskei nótárius“ kellemes és könnyed bohózat; nem árt, de nem is használ, úgy hogy értékesebb alkotásra is költethetjük a tanuló pénzét. A legszívesebben még a „Ludas Matyi“ látnók az utóbbi három kötet közül a tanuló kezében, főleg, ha a mű bevezetése nem látja a történet hőseiben csak népmese hőst Általánosságban igaz, hogy „a népmese . . . a kicsinynek, az elnyomottak, a hamupipókének a győzelmét zengi“, de Ludas Matyi igazán nem hamupipóke, akinek mindenáron igazságot kellett szolgáltatni! Ludas Matyi nagyon is megérdemelte a verést, korábbi naplopásáért, de szüksége is volt rá, hogy ember legyen belőle. Az író igazságtévése, vagy mondjuk „népi szemlélete“ nem egyoldalúan szociális, mert nagyon is jól látja az érem másik oldalát is!

A második kérdés, amelyet fölvetünk, a bevezetések és jegyzetek kérdése. A jegyzetek szükségessége — a tárgyi, körtörténeti, nyelvi nehézségek miatt — adva van, fontosabb, ha a bevezetések-t vesszük jobban szemügyre. A magunk részéről azt hisszük, hogy a bevezetésnek általában csak annyit kell adnia, amennyi az elindításra, a ráhangolásra elegendő, de miután konkrét bevezetésekkel van dolgunk, a kérdés elvi feszegetése helyett inkább ezekhez akarunk hozzászólni. Hogy mi dűrt a hibákon kezdjük, a legnagyobb baj, hogy *a bevezetések nem alapulnak egységes íródalomtörténeti szemléleten*. Nagyobbrészt a pozitívista, adatrendszerző felfogás szülöttei, de van határozottan, sőt túlzóan szellemtörténeti igényű is. Ebből elég vastag ellentmondások születnek (pl. a barokk ellentétes értékelése Zrínyi és Gyöngyösi esetében!). Gyöngyösi pl. sokkal rendszeresebb és részletesebb bevezetést kap, mint Zrínyi, mert itt a bevezetés a „Szigeti Vészedelem“ *a maga életegységében* akarván megközelíteni, már csak a szellemtörténeti gyökerekre mutat rá és úgy beszél az eposzról (hőséről és nyelvéről), hogy az nemcsak a tájékoztatlan és kezdő diákok, hanem az edzettebb tanárt is próbára teszi. Nem hisszük, hogy ettől a bevezetéstől valami különösebb kedvet kapna a tanuló a további olvasásra. Abban igaz a Baránszky-Jób Lászlónak, hogy nem elég a Zrínyiász alapeszméjének és szerkezetének nagyszerűségén éledegni, mert a mű nagyságát csak a racionalista mérlegelés képes ezen a meglehetősen könnyen elérhető ponton. A mű szépsége tényleg ott rejlik, ahol a bevezető sorok is keresik, de ha az eposzban megnyilvánuló „családi sorsodat“ helyett egyszerűen az eposzi hős Isten akaratába való belenyugvásáról, sorsának hívó és tudatos vállalásáról beszélünk szellemtörténeti elködösítés nélkül is rámutathatunk a költő eposz-formáló erejének forrásává, arra a hitére (az eposzi élet szemléletnek „csodás“ elemére), hogy Zrínyi valóban „Jézusnak szentelt hadnagy“ volt. A hit sugalmazó ereje a fontos, ezt pedig világosan ki lehet mutatni anélkül is, hogy erőltetnünk kellene Zrínyiben a „barokk hőst.“

Méginkább túlzásba viszi a szellemtörténeti szempontot — hangsúlyozzuk: az ifjúság szempontjából — az „Abafi“ bevezetése. Az író romantikus életfelfogásának gyökereit többek közt abban keresi, hogy Jósika életformája — mint a korabeli erdelyi nemességé általában — lényegében még középkori volt és így nem látta meg a Báthoryak korának renaissance-vonásait, sőt a korai romantikának megszépítő célzatával a történeti valóságot szinte szándékosan tompította el, önkéntelenül is áthangolva az olvasót a későbbi biedermeier színpadias történet-látására. Mindez lényegében helytálló, de mégis annyira komplikált, hogy inkább elmossa, mint megvi-

lágítja a diákolvasó számára az „Abafi“ igazi jelentőségét. Végeredményben nem vétünk a romantika ellen, ha — világosabban — azt mondjuk, hogy érzelemből és akaratból született, tehát szükségképen eszményeket teremtett magának, hogy akarahasson, szerethessen és gyűlölhessen. Ezt a romantikus felfogást igazán könnyű észrevétetni az „Abafi“ hőseiben, a cél (az alapul szolgáló hajtó erő megértése) tehát könnyebben is elérhető.

Befejezésül most már az a véleményünk, hogy az „Arany könyvtár“ kötetei között valóban arany-értékű műveket szeretnénk látni, ami pedig a bevezetéseket illeti, ne méretezzük őket túl sem pozitívista (adatgyűjtő), sem szellemtörténeti értelemben. *Maga a mű a fontos*, a többit (a szükséges jegyzetek segítségével) tanárnak és tanítványnak együtt kell elvégeznie.

Vajtai István.

Olasz Péter S. J. dr. : Gyermekkor, serdülőkor, nevelés. Bpest. 1938. M. Kir. Egyetemi Nyomda 292. l.

A szigorúan katolikus világnézeti alapon álló szerző nemcsak a tudományt, hanem egyben a katolikus pedagógiát is kívánta szolgálni művével. A könyv nagy előnyének kell tekintenünk, hogy szerzője a legjobb irodalmi forrásokra támaszkodik és ügyesen értékesíti saját és szerzetestársai tapasztalatait és megfigyeléseit is.

A szerző műve bevezetésében maga is kifejezést ad ama aggodalmának, hogy nevelői utasításai a „nevelési receptek“ benyomását kelthetik. Ez az aggodalma nem egyszer való indító-okokra támaszkodik, noha a szerző a legmegfelelőbb nevelési receptnek a „*leghelyesebb egyéni nevelési eljárást*“ tartja. Azért igen csodálkozunk azon, hogy pl. Adler műveit még az irodalmi mutatóban sem említi, noha az egyéni kezelésre és nevelésre lépten-nyomon rámutat általános utasításokat adva. Örvendésesen kell látnunk, hogy egy katolikus pap-nevelő a legkényesebb kérdések érintését, sőt tüzetes tárgyalását is szükségesnek tartja. Elveti Freud gyermekkori szexualitáselméletét, azonban az ifjúkori szerelemnek és szexualitásnak nagy jelentőségét maga is látja, fellépését és kezelését részletesen tárgyalja is. Ezzel a lépéssel bizonyos mértékig úttörő munkát végzett, mivel beigazolta, hogy a katolikus nevelés szempontjából a nevelőnek ezt a kérdést lépten-nyomon szemelőtt kell tartania. A kérdés — amint a szerző rá is mutat — különösen az internátusi nevelés szempontjából bír nagy jelentőséggel. Az internátusi neveléssel egyébként is sokat foglalkozik, mert a szerző tapasztalatait javarészből internátusokban szerezhette.

A mű első fejezete a gyermek testi fejlődésével, majd a helyes testápolással foglalkozik, más gyermekkutatók vizsgálataira támaszkodva. A testi nevelés problémáinak megvilágításában, amint a pszichológiai részek tárgyalásában sem eredeti a szerző, megállapításai azonban helyénvalók.

A lélektani kutatások számára feltétlenül szükséges etikai határokat kíván felállítani, amelyeket mi semmi esetre sem helyteleníthetünk. — A gyermekkor pszichológiai keréskörmérete már kissé hiányos és nagyvonalú. Tudományos kutatás számára adalékokkal nem szolgál, s a rövidre szabott fejezeteken is érzik a források hatása. Nem osztozhatunk ama nézetében, hogy a gyermekkutatót Preyer indította meg, hiszen Tiedemann már egy századdal előbb közreadta rendszeres gyermekmegfigyeléseit (1787). Preyer: „Die Seele des Kindes“ 1882-ben megjelent művét tehát csak az újabb és szélesebb körű kutatások megindítójának lehet tekinteni. Olasz egyébként az 1881. évet jelöli meg Preyer munkájával kapcsolatban, noha tudvalevő, hogy a „Die Seele des Kindes“, mint a megindulást, illetve újabb kezdeményezést jelentő mű 1852-ben jelent meg.